

STEFAN ŻEROMSKI

ur. 14 października 1864 r. w Strawczynie,
zm. 20 listopada 1925 r. w Warszawie

Dobosz. Stefan Żeromski na drogach niepodległości

autor Wojciech Gruchała

Wśród pisarzy polskich jeden z nielicznych, którym udało się wprowadzić do obiegu społecznego obrazy-symboli losu jednostki. Wciąż czytelnymi znakami pozostają Siłaczka, rozdarta sosna, wierna rzeka i marsz na Belweder, co nie znaczy niestety, że posługujący się tymi archetypicznymi figurami uczniowie, publicyści, uczestnicy debat wracają do literackich tekstów pisarza swego czasu uznawanego za przywódcę pokolenia, które wywalczyło niepodległość.

Powrót do dzieł Żeromskiego jednak już się zaczął. Dwie dekady wieku XXI przyniosły ponad dwadzieścia publikacji książkowych poświęconych jego osobie i twórczości. Wciąż obecny – odkrywany na nowo pisarz

postawił pytania o zbiorową i indywidualną tożsamość, które nie straciły aktualności, gdyż wywiedzione zostały z osobistego doświadczenia zmiany wszystkiego, co wydawało się pewne.

Gdy dokonywały się historyczne zmiany na mapie Europy, Żeromski na każdym polu życiowej aktywności stał wobec wyborów najcięższych. W lecie 1918 roku zmarł jego osiemnastoletni syn, pozostawiając ojca w rozpacz i wśród wyrzutów sumienia. Dotychczasowe sympatie polityczne, często potwierdzone osobistymi znajomościami, zostały wystawione na próbę, gdy karuzela partyjnych gier i sojuszy obnażała cynizm władzy. Jako pisarz stanął wobec konieczności odnalezienia nowej formuły twórczej na miarę odrodzonego, wolnego państwa. Świadectwo tych zmagania utrwalone w publicystyce i literackiej twórczości Żeromskiego wydaje się także dziś istotną próbą zrozumienia losu jednostki nowoczesnej, odczytującej znaczenie własnej egzystencji na tle narodzin masowych ideologii, zapośredniczonych w mediach obrazów rzeczywistości i upadku tradycyjnych porządków symbolicznych.

WOJCIECH GRUCHAŁA

Absolwent Polonistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Praca magisterska poświęcona twórczości Wacława Berenta została wyróżniona na ogólnopolskim Konkursie o Nagrodę im. Czesława Zgorzelskiego w Lublinie i opublikowana pod tytułem „Architekt prozy. Retoryczna analiza stylu Wacława Berenta”. Rozprawa doktorska przygotowana pod opieką prof. Ewy Miodońskiej-Brookes dotyczyła literackich przedstawień Rosji.

W latach 2014-2017 był członkiem zespołu badawczego pracującego w Archiwum Zbigniewa Herberta w ramach projektu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Korzystając z metodologicznych osiągnięć krytyki genetycznej, opracował zaginiony esej „Lekcja łaciny”, którego fragmenty opublikowano wcześniej w „Labiryncie nad morzem” oraz w „Zeszytach Literackich”.

W 2017 r. ukazała się edycja pism literackich Kazimierza Władysława Wójcickiego w wyborze i opracowaniu Wojciecha Gruchały. Praca ta z jednej strony jest świadectwem refleksji nad procesem historycznoliterackim i nowatorską koncepcją periodyzacyjną Międzyepoki, z drugiej zaś sytuuje się wobec tradycji sarmackiej zgodnie z założeniami serii wydawniczej Biblioteka Sarmacka.